(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित न्यायनिर्णयाचे मराठीत भाषांतर)

सर्वोच्च न्यायालय अहवाल, (१९९६) एस. सी. आर. - १०३६-१०४५

दिवाणी अपिलीय अधिकारिता

दिवाणी अपील क्र. ४२१६-१९/१९९३

हिंदुस्थान शिपयार्ड लिमिटेड आणि इतर.

वि.

डॉ. पी. संबाशिव राव आणि इतर

३० जानेवारी, १९९६

(एस. सी. अग्रवाल आणि जी. टी. नानावटी, न्यायमूर्ती)

सेवा कायदा-तदर्थ नियुक्त्या-नियमितीकरण-सेवाप्रवेश नियम-विहित कार्यपद्धती-वैद्यकीय अधिकारी पदावर नियमित नियुक्ती-निवड समितीकडून निवडीची पद्धत-उच्च न्यायालयाने नियमितीकरणाचे दिलेले निर्देश-अननुज्ञेय मानले गेले.

उत्तरवादींना तदर्थ तत्त्वावर अपीलकर्ता - महामंडळामध्ये अधिकारी म्हणून नियुक्त करण्यात आले होते. नियुक्तीच्या सुरुवातीच्या तारखेपासून आपली सेवा नियमित करण्याचा

दावा त्यांनी केला आणि महामंडळामध्ये कार्यरत असलेल्या नियमित वैद्यकीय अधिकाऱ्यांप्रमाणे वेतन व भत्ते देण्याचे आदेश याचिकाकर्ता - महामंडळाला द्यावेत, अशी मागणीही त्यांनी केली. खंड न्यायाधीश मंडळाने रिट याचिका मंजूर करताना सदर व्यक्ती नियुक्तीस पात्र असून त्या नियमाप्रमाणे अर्हताधारकही आहेत आणि सेवेच्या समाधानकारक स्वरूपाबाबत कोणतीही तक्रार नाही, आणि त्यामुळे तात्पुरत्या सेवेचा प्रदीर्घ कालावधी लक्षात घेऊन त्यांची सेवा १.४.१९८६ पासून नियमित वेतनश्रेणीत दोन आगाऊ वेतनवाढीसह नियमित करण्यात यावी, असे निर्देश दिले. या वैद्यकीय कर्मचाऱ्यांना सेवाज्येष्ठता, पदोन्नती आदी अन्य कोणतेही लाभ मिळत नाहीत, असेही नमूद करण्यात आले. उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाविरोधात ही अपीले दाखल करण्यात आली होती.

वैद्यकीय अधिकारी पदावर नियमित नियुक्ती ही केवळ नियुक्तीसाठी अपीलकर्ता - महामंडळाने तयार केलेल्या भरती नियमांनुसार निवड समितीद्वारे निवड प्रक्रियेद्वारेच केली जाऊ शकते आणि निवड समितीने निवड करणे आवश्यक असताना तसे न करताच १.४.१९८६ पासून तिन्ही वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना नियमित करण्याचे निर्देश देण्यात उच्च न्यायालयाने चूक केली आहे, असे अपीलकर्ते - महामंडळाने सादर केले.

उत्तरवादींनी असा युक्तिवाद केला की, ते अनेक वर्षांपासून वैद्यकीय अधिकारी म्हणून कार्यरत आहेत आणि या कालावधीत त्यांच्या कामगिरीबद्दल कोणतीही तक्रार नाही आणि १९८४ नंतर कोणतीही नियमित निवड झाली नाही आणि उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना निवड

समितीद्वारे त्यांना नियमित निवडीसाठी विचारात घेण्याची कोणतीही संधी मिळाली नाही, हे विचारात घेता त्यांच्या सेवेचे नियमितीकरण आणि त्यांना नियमित वेतन देण्याबाबत निर्देश देताना उच्च न्यायालयाने कोणतीही चूक केलेली नाही.

अपील मंजूर केले. या न्यायालयाने पुढीलप्रमाणे निर्णय दिला.

नियमितीकरणाच्या प्रक्रियेत नियमित नियुक्ती समाविष्ट असते जी विहित प्रक्रियेनुसारच केली जाऊ शकते. अपीलकर्ता - महामंडळाने केलेल्या भरती नियमांचा विचार करता, वैद्यकीय अधिकारी पदावर नियमित नियुक्ती तेव्हाच होऊ शकते जेव्हा विधिवत गठित निवड समितीने अशा नियुक्तीसाठी योग्य व्यक्ती शोधून काढली होती. त्यांची तदर्थ तत्त्वावर नियुक्ती झाल्यानंतर नियमित निवड झाली नाही, ह्या वस्तुस्थितीचा असा अर्थ होत नाही की दिनांक १.४.१९८६ पासून ते नियमित होण्यास पात्र होते. उच्च न्यायालयाने नियमितीकरणाच्या दिलेल्या निर्देशामुळे वैद्यकीय अधिकारी पदावरील नियमित नियुक्तीच्या उद्देशाने निवड समितीने केलेल्या नियम निवडीतील अट संपुष्टात आली होती. हे अमान्य होते. नियमितीकरणाच्या बाबतीत एकच निर्देश दिला जाऊ शकतो की उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांचा वैद्यकीय अधिकारी पदावर नियमित नियुक्ती करण्याच्या हेतूने नियमानुसार विधिवत गठित निवड समितीने विचार करावा आणि अपीलकर्ता- महामंडळाने त्यासाठी निवड समिती गठीत करावी. [१०४४-सी-जी, १०४५-सी]

डॉ. ए. के. जैन आणि इतर वि. भारताचे संघराज्य आणि इतर, [१९८७] पुरवणी एस. सी. सी. ४९७, उल्लेखनीय.

डॉ. एम.ए. हक आणि इतर वि. भारताचे संघराज्य आणि इतर, [१९९३] २ एस. सी. सी. २१३, यांचा आधार घेतला.

१.२. उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना १.४.१९८६ पासून नियमित वेतनश्रेणी देण्याबाबत उच्च न्यायालयाने दिलेले निर्देश कायम आहेत.

(१०४५-ड)

दिवाणी अपिलीय अधिकारक्षेत्र : दिवाणी अपील क्रमांक ४२१६-१९/१९९३ इ.टी.सी.

आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २.२.९३ रोजी च्या डब्ल्यू.ए.क्र.२८१/८६, ९४/९१ आणि डब्ल्यू.पी.क्र.४३३७ व ५८५/१९८९ मधील निकाल व आदेशावरून.

याचिकाकर्त्यांसाठी - के. राम कुमार.

उत्तरवादींसाठी - सी. के. सुचरिता, एल. नटेश्वर राव, आर. संथानकृष्णन, के. आर. नागराजा, नरसिंह. पी. एस. आणि व्ही. जी. प्रागसम

न्यायालयाचा न्यायनिर्णय न्यायमूर्ती एस. सी. अग्रवाल यांनी दिला.

हिंदुस्थान शिपयार्ड लिमिटेड (पुढे 'अपीलकर्ता-महामंडळ' म्हणून संबोधले जाते) मध्ये कार्यरत असलेल्या तीन वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या (येथे उत्तरवादी) नियमितीकरणाशी संबंधित सामान्य प्रश्न या अपिलांमुळे उपस्थित होतात.

डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी १९७५ मध्ये एम.बी.बी.एस.ची पदवी प्राप्त केली आणि २९ ऑक्टोबर १९७६ रोजी त्यांची यार्डमध्ये कॉलनी/प्रथमोपचार केंद्रातील दवाखान्यात काम करण्यासाठी ६०० रुपये प्रतिमहिना मानधनावर अपीलकर्ता - महामंडळामध्ये वैद्यकीय अधिकारी म्हणून नेमणूक झाली. ही नियुक्ती २७ फेब्रुवारी १९८५ पर्यंत सुरू राहिली आणि प्रत्येक ८९ दिवसांच्या नियुक्तीनंतर १ दिवसाचा कृत्रिम खंड (ब्रेक) देण्यात आला. या कालावधीत, १९८०-८१ मध्ये, वैद्यकीय अधिकारीसाठीच्या दोन पदांवर नियमित नियुक्तीसाठी निवड करण्यात आली. डॉ. पी. संबाशिव राव यांना अशा निवडीसाठी पात्र मानले गेले नाही कारण पात्रतेसाठी अट अशी होती की अर्जदाराने १९७४ पर्यंत वैद्यकीय पदवी प्राप्त केली असावी आणि डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी १९७५ मध्ये वैद्यकीय पदवी प्राप्त केली होती. त्यांनी आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयात रिट याचिका (रिट याचिका क्र. २०५८/१९८१) दाखल केली, ज्यात त्यांनी ते अपीलकर्ता-महामंडळात वैद्यकीय अधिकारी पदावर सामावून घेण्यास पात्र असल्याचे जाहीर करणारी रिट किंवा निर्देश देण्याची मागणी केली. या रिट याचिकेत अपीलकर्ता-महामंडळाच्या वतीने बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकिलांनी डॉ. पी. संबाशिव राव यांना निवडीसाठी पात्र मानण्यात येईल, असे प्रतिज्ञापत्र न्यायालयासमोर दिले आणि त्यांना १२ मार्च, १९८१ रोजी मुलाखतीसाठी बोलावले गेले, परंतु

त्यांची निवड झाली नाही आणि ते तदर्थ तत्त्वावर काम करत राहिले. डॉ. पी. संबाशिव राव यांना ५ डिसेंबर, १९८४ ते २७ फेब्रुवारी, १९८५ या कालावधीसाठी ४ डिसेंबर, १९८४ रोजी शेवटची नियुक्ती देण्यात आली होती. डॉ. पी. संबाशिव राव आजारी पडले आणि त्यांनी १ मार्च, १९८५ पासून रजेसाठी अर्ज केला परंतु ६ जून, १९८५ रोजी त्यांना कळविण्यात आले की त्यांची नियुक्ती ही तदर्थ नियुक्ती होती जी २७ फेब्रुवारी, १९८५ रोजी संपली आणि त्यामुळे २७ फेब्रुवारी, १९८५ नंतर रजा मंजूर करण्याचा प्रश्नच उद्भवला नाही. २७ फेब्रुवारी, १९८५ पासून आपली सेवा संपुष्टात करण्यात आल्याने व्यथित झालेल्या डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयात रिट याचिका (रिट याचिका क्र. ९८४४/१९८५) दाखल केली, ज्यात त्यांनी २७ फेब्रुवारी, १९८५ पासून आपली सेवा समाप्त करण्याचा ६ जून, १९८५ चा आदेश मनमानी आणि बेकायदेशीर असल्याचे जाहीर करण्याची मागणी केली, आणि सातत्याने ते अपिलकर्ता-महामंडळाच्या सतत सेवेत असल्याचे मानले जावे, असे जाहीर करण्याची देखील मागणी केली. दोन्ही रिट याचिका (रिट याचिका क्रमांक २०५८/१९८१ आणि रिट याचिका क्र. ९८४४/१९८५) उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी (न्यायमूर्ती अंजनेयुलू) २८ फेब्रुवारी, १९८६ च्या न्यायनिर्णयाद्वारे निकाली काढल्या. रिट याचिका क्रमांक ९८४४/१९८५ मंजूर करून, ६ जून, १९८५ चा आदेश रद्द बातल ठरवत विद्वान एकल न्यायाधीशांनी १ मार्च, १९८५ पासून डॉ. पी. संबाशिव राव यांची सेवा प्रभावीपणे संपुष्टात आणणारा हा आदेश अत्यंत मनमानी आणि अवाजवी असून राज्य घटनेच्या कलम १४ चे उल्लंघन करणारा असल्याचे म्हटले आहे. डॉ. पी.

संबाशिव राव यांना तात्काळ पुन्हा सेवेत सामावून घ्यावे आणि त्यांच्या नावाचा लवकरात लवकर नियमित नियुक्तीसाठी विचार करावा, असे निर्देश अपीलकर्ते-महामंडळाला देण्यात आले. डॉ. पी. संबाशिव राव यांना वाजवी वेतनश्रेणी देण्याचे निर्देशही अपीलकर्ते-महामंडळाला देण्यात आले होते. रिट याचिका क्रमांक ९८४४/१९८५ मध्ये पारित केलेले आदेश लक्षात घेता, विद्वान एकल न्यायाधीशांना रिट याचिका क्रमांक २०५८/१९८१ मध्ये पुढील आदेश देणे आवश्यक वाटले नाही. या दोन रिट याचिकांमध्ये विद्वान एकल न्यायाधीशांनी पारित केलेल्या या निर्णयाविरोधात अपीलकर्ता- महामंडळाने रिट याचिका क्रमांक २८१/१९८६ आणि रिट याचिका क्रमांक २८२/१९८६ दाखल केल्या.

ही अपीले प्रलंबित असताना डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी दोन रिट याचिका (रिट याचिका क्र. ४३३७/१९८९ आणि ५८५/१९८९) दाखल केल्या. रिट याचिका क्रमांक ४३३७/१९८९ मध्ये डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या श्रेणीतील सेवाज्येष्ठता, नियमित वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या बरोबरीने समय श्रेणी वेतन आणि नियोक्त्याचा अंशदायी निधीचा वाटा, सानुग्रह अनुदान रक्कम इत्यादी इतर परिचर लाभ मिळण्याचा दावा केला. रिट याचिका क्रमांक ५८५/१९८९ मध्ये डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी १ एप्रिल १९८६ पासून निवासी क्वार्टर आणि दरमहा ४०० रुपये दराने भत्ता वाटप मिळण्याबाबत आणि रजा खाते अंतिम करून मिळण्याचा दावा केला होता.

डॉ. जे. संजीव कुमार यांनी १९८१ मध्ये एम.बी.बी.एस.ची पदवी परीक्षा उत्तीर्ण केली आणि ते १६ जुलै १९८५ रोजी ३५ रुपये प्रतिदिन प्रारंभिक वेतनावर वैद्यकीय अधिकारी

म्हणून अपीलकर्ता - महामंडळात रुजू झाले. ही नियुक्ती प्रत्येक वेळी ८९ दिवसांसाठी होती, ज्यात एक दिवस, म्हणजे ९० व्या दिवशी सेवेतील खंड होता आणि ९१ व्या दिवशी त्यांची पुन्हा नियुक्ती करण्यात आली. २७ एप्रिल १९८७ पासून हे मानधन प्रतिदिन ३५ रुपयांवरून ५० रुपये करण्यात आले. त्यांनी आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयात एक रिट याचिका (रिट याचिका क्र. ९९८७/१९९०) दाखल केली, ज्यात त्यांनी नियुक्तीच्या सुरुवातीच्या तारखेपासून म्हणजेच १६ जुलै १९८५ पासून आपली सेवा नियमित करण्याची मागणी केली आणि अपीलकर्ता-महामंडळात कार्यरत नियमित वैद्यकीय अधिकाऱ्यांप्रमाणे वेतन आणि भत्ते १६ जुलै, १९८५ पासून देण्याचे निर्देश अपीलकर्त्या महामंडळाला द्यावेत, अशी मागणी केली. या रिट याचिकेत डॉ. जे. संजीव कुमार यांचे प्रकरण असे होते की ते पाच वर्षांच्या कालावधीत दररोज सहा तास काम करत होते आणि त्यांना जे पारिश्रमिक(वेतन) दिले जात होते ते मानधन म्हणून वर्णन केले जात असले तरी ते अपीलकर्ता-महामंडळात कार्यरत असलेल्या इतर वैद्यकीय अधिकाऱ्यांप्रमाणे वैद्यकीय अधिकारी म्हणून आपले कर्तव्य पार पाडत होते आणि अपीलकर्ता-महामंडळाच्या सेवेतील नियमित वैद्यकीय अधिकारी जे हीच कर्तव्ये पार पाडत होते त्यांना ९६०-५०-१८६० रुपयांच्या समयश्रेणीत वेतन व इतर भत्ते मिळत होते. डॉ. जे. संजीव कुमार यांची वरील रिट याचिका (रिट याचिका क्र. ९९८७/१९९०) उच्च न्यायालयाचे विद्वान एकल न्यायाधीश (न्यायमूर्ती पांडुरंग राव) यांनी ११ एप्रिल, १९९० च्या निर्णयाद्वारे मंजूर केली आणि अपीलकर्ता-महामंडळाला १६ जुलै, १९८५ पासून वैद्यकीय

अधिकाऱ्यांच्या प्रवर्गामध्ये डॉ. जे. संजीव कुमार यांची सेवा नियमित करण्याचे निर्देश दिले. तसेच त्यांना अपीलकर्ता-महामंडळात कार्यरत नियमित वैद्यकीय अधिकाऱ्यांप्रमाणे वेतन व इतर भत्ते १३ जुलै, १९९० पासून म्हणजे उच्च न्यायालयात रिट याचिका सादर करण्यात आली, त्या तारखेपासून देण्याचे आदेश दिले. डॉ. संजीवकुमार यांच्या सेवा १६ जुलै, १९८५ पासून ते रिट याचिका दाखल करण्याच्या तारखेपर्यंत केवळ पेन्शनरी लाभाच्या उद्देशाने आणि कोणत्याही सेवाज्येष्ठतेचा दावा करण्यासाठी मर्यादित होत्या आणि १३ जुलै, १९९० रोजी व त्या दिवसापासून वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या सुरुवातीच्या टप्प्यात वेतन निश्चित करण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. रिट याचिका क्रमांक ९९८७/१९९० मधील विद्वान एकल न्यायाधीशाच्या या निर्णयाविरोधात अपीलकर्ता-महामंडळाने रिट याचिका क्रमांक ९४४/१९९१ दाखल केली होती.

डॉ. पी. संबाशिव राव आणि डॉ. जे. संजीव कुमार यांच्या रिट याचिका तसेच डॉ. पी. संबाशिव राव यांनी दाखल केलेल्या रिट याचिका क्रमांक ४३३७/१९८९ आणि ५८५/१९८५ मधील विद्वान एकल न्यायाधीशांच्या न्यायनिर्णयाविरोधात अपीलकर्त्या महामंडळाने दाखल केलेल्या डब्ल्यू.ए.क्र.२८१ व २८२/१९८६ व ९४४/१९९१ ची सुनावणी, आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या खंड न्यायाधीश मंडळाने घेतली आणि २ फेब्रुवारी १९९३ च्या सामायिक निर्णयाने त्यात न्यायनिर्णय दिला. डॉ. पी. संबाशिव राव हे २९ ऑक्टोबर, १९७६ पासून आणि डॉ. जे. संजीव कुमार १६ जुलै, १९८५ पासून पारिश्रमिकावर कार्यरत होते, आणि या दोन्ही वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची सेवा

समाधानकारक नसल्याचे अपीलकर्ते-महामंडळाने नमूद केलेले नाही ही वस्तुस्थिती वादग्रस्त नाही आणि या वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या विरोधात कोणतीही तक्रार आहे, हेही न्यायालयाच्या निदर्शनास आणून दिले नाही, असे निरीक्षण विद्वान न्यायमूर्तींनी नोंदवले. विद्वान न्यायाधीशांनी असेही निरीक्षण नोंदविले की या दोन्ही व्यक्ती नियुक्तीस पात्र असून त्या नियमानुसार अर्हताधारकही आहेत आणि त्यांच्या सेवेच्या समाधानकारकते विषयी कोणतीही तक्रार नाही आणि त्यांची नियमित नियुक्ती ही सर्वमान्य धोरणाच्या विरोधात नाही, यावरही वाद नाही आणि म्हणूनच असे मानले जाते की दोन्ही प्रकरणांमध्ये विद्वान एकल न्यायाधीशांनी या दोन वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची सेवा नियमितीकरणाचे दिलेले निर्देश या न्यायालयाने हरयाना राज्य विरुद्ध प्यारा सिंग, [१९९२] ४ एससीसी ११८ मध्ये घालून दिलेल्या कायद्याच्या चौकटीत मोडते असे मत विद्वान न्यायमूर्तींनी नोंदवले. डॉ. पी. संबाशिव राव यांची सेवा १ एप्रिल, १९८६ पासून नियमित वेतनश्रेणीत नियमित करण्यात यावी आणि त्यांनी सेवा दिलेल्या अस्थायी नेमणुकीचा प्रदीर्घ कालावधी लक्षात घेता त्यांना दोन आगाऊ वेतनवाढ देण्यात यावी तसेच त्यांना सहा महिन्यांच्या आत शासकीय निवासस्थान देण्याची व्यवस्था करण्यात यावी, अन्यथा त्यांना नियमानुसार भत्ता देण्यात यावा, असे निर्देश देण्यात आले. त्याचप्रमाणे डॉ. जे. संजीव कुमार यांच्यासंदर्भात असा निर्णय देण्यात आला होता की, त्यांना १ एप्रिल १९८६ पासून नियमित करण्यात यावे आणि त्यांना दोन आगाऊ वेतनवाढ व सहा महिन्यांच्या आत शासकीय निवासस्थान किंवा नियमानुसार पर्यायी भत्त्यात देण्यात यावे. या दोन्ही वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना त्यांनी केलेल्या मागणीनुसार

सेवाज्येष्ठता, पदोन्नती आदी इतर कोणतेही लाभ मिळत नाहीत, असेही पुढे नमूद करण्यात आले.

डॉ. एस. प्रसाद राव यांची १ सप्टेंबर १९८४ रोजी ३५ रुपये प्रतिदिन रोजंदारी तत्त्वावर वैद्यकीय अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आणि २० एप्रिल १९८७ पासून हे पारिश्रमिक ५० रुपये प्रतिदिन करण्यात आले. त्यांनी आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयात रिट याचिका (रिट याचिका क्र. १२६४८/१९९०) दाखल करून प्राथमिक नियुक्तीच्या तारखेपासून म्हणजेच १ सप्टेंबर १९८४ पासून वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या प्रवर्गामध्ये त्यांची सेवा नियमित करण्याचा दावा केला आणि १ सप्टेंबर, १९८४ पासून अपीलकर्ता-महामंडळात कार्यरत नियमित वैद्यकीय अधिकारी यांच्याप्रमाणे वेतन व इतर भत्ते देण्यासंदर्भात निर्देश देण्याची मागणी केली. डॉ. एस. प्रसाद राव यांची ही रिट याचिका उच्च न्यायालयाचे विद्वान एकल न्यायाधीश (न्यायमूर्ती जगन्नाथ राजू) यांनी १८ सप्टेंबर, १९९१ च्या न्याय निर्णयाद्वारे मंजूर केली आणि डॉ. एस. प्रसाद राव यांची सेवा त्यांच्या नियुक्तीच्या मूळ तारखेपासून म्हणजेच १ सप्टेंबर, १९८४ पासून नियमित करण्याचे, नियमित वैद्यकीय अधिकारी म्हणून आणि त्यांना परिणामी लाभ मिळण्यास हक्कदार असतील असे निर्देश दिले. अपीलकर्ता-महामंडळाने विद्वान एकल न्यायाधीशांच्या या निर्णयाविरुद्ध डब्ल्यू. ए. क्र. १३१८/१९९१ दाखल केला. आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या दुसऱ्या खंड न्यायाधीश मंडळाने दिनांक ८ सप्टेंबर, १९९३ च्या न्यायनिर्णयाद्वारे हे अपील निकाली काढले. डॉ. जे. संजीव कुमार यांच्या प्रकरणात

अपीलकर्ता-महामंडळाने दाखल केलेल्या डब्ल्यू.ए.क्र.९४४/१९९१ मध्ये खंड न्यायाधीश मंडळाने यापूर्वी दिलेल्या निकालाचे अनुकरण करून डॉ. एस. प्रसाद राव यांचे प्रकरण डॉ. जे. संजीव कुमार यांच्या बरोबरीने मानून डॉ. एस. प्रसाद राव यांची सेवा १ एप्रिल, १९८६ पासून नियमित करण्याचे आणि त्यांना दोन आगाऊ वेतनवाढ आणि सहा महिन्यांच्या आत शासकीय निवासस्थान देण्याचे निर्देश देत हे अपील निकाली काढले.

आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या वरील निर्णयांमुळे व्यथित होऊन अपीलकर्ता-महामंडळाने ही अपीले दाखल केली आहेत.

अपीलकर्ते महामंडळाचे वकील श्री राम कुमार यांनी वैद्यकीय अधिकारी या पदासह कंपनीच्या कामकाजाच्या अनुषंगाने नियमित/तात्पुरत्या पदांवर नियुक्तीसाठी अपीलकर्ता-महामंडळाने तयार केलेले सेवाप्रवेश नियम आमच्यासमोर ठेवले आहेत. या नियमावलीनुसार पदोन्नती प्रक्रियेनुसार पदोन्नतीने पद भरायचे नसल्यास सरळसेवा भरती करावी लागते. सरळसेवा भरती करण्यासाठी, नियमांमध्ये अशी तरतूद करण्यात अली आहे की, सर्वसाधारणपणे रोजगार बाजारातून उपलब्ध असलेल्या संभाव्यतेचा शोध घेण्यासाठी अखिल भारतीय स्तरावरील अग्रगण्य दैनिक वृत्तपत्रांमध्ये जाहिरात दिली जाते, परंतु त्याचबरोबर भरतीचे इतर स्त्रोतही वापरले जातात आणि जेथे नोकरीसाठी असामान्य कौशल्ये, ज्ञान आणि अनुभव आवश्यक असतात, जे सहसा रोजगार बाजारात उपलब्ध नसतात, सक्षम प्राधिकारी हे केंद्र/राज्य सरकार आणि इतर सार्वजनिक उपक्रमांमधील अधिकाऱ्यांची प्रतिनियुक्ती करून

असे पद भरण्याचा निर्णय घेऊ शकतात. जाहिरातींना प्रतिसाद म्हणून आलेल्या अर्जांची छाननी करणे आणि निवड समितीसमोर मुलाखतीसाठी बोलवण्यात येऊ शकणाऱ्या उमेदवारांची यादी तयार करण्याची तरतूद या नियमावलीत करण्यात आली आहे. या नियमांमध्ये खालील पैकी एक किंवा सर्व निवड पद्धतींची तरतूद आहे :

(१) स्पर्धात्मक, अभियोग्यता / तांत्रिक चाचणी;

(२) समूहास नेमून दिलेले कार्य; आणि

(३) वैयक्तिक मुलाखत.

निवड समितीच्या शिफारशी मान्यतेसाठी सक्षम प्राधिकरणाकडे सादर केल्या जातात आणि सक्षम प्राधिकाऱ्याची मान्यता मिळाल्यानंतर नियुक्ती आदेश जारी केले जातात.

श्री राम कुमार यांचे म्हणणे असे आहे की, वैद्यकीय अधिकारी पदावर नियमित नियुक्ती वरील नियमांनुसार निवड समितीद्वारे निवड प्रक्रियेद्वारेच केली जाऊ शकते आणि उच्च न्यायालयाने १ एप्रिल, १९८६ पासून तिन्ही वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना त्यांनी निवड समितीकडे निवडीसाठी जाण्याच्या आवश्यकतेची पूर्तता न करताच त्यांना नियमित करण्याचे निर्देश देताना चूक केली, उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या वतीने असे म्हणणे सादर करण्यात आले आहे की, ते अनेक वर्षांपासून वैद्यकीय अधिकारी म्हणून कार्यरत आहेत आणि या कालावधीत त्यांनी केलेल्या कामगिरीबाबत कोणतीही तक्रार नाही ही बाब विचारात घेता उच्च न्यायालयाने १ एप्रिल, १९८६ पासून त्यांना नियमित करण्याचे आणि त्या तारखेपासून इतर वैद्यकीय

अधिकाऱ्यांप्रमाणे नियमित वेतन देण्याचे निर्देश देणे रास्त होते. १९८४ नंतर कोणतीही नियमित निवड झालेली नाही आणि उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना त्यांची निवड समितीकडून नियमित निवडीसाठी विचार करण्याची संधी मिळाली नाही आणि अशा परिस्थितीत उच्च न्यायालयाने नियमितीकरणाबाबत निर्देश देताना कोणतीही चूक केलेली नाही, असा युक्तिवाद उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या वतीने करण्यात आला आहे. उत्तरवादींच्या विद्वान वकिलांनी डॉ. ए. के. जैन आणि इतर विरुद्ध भारत सरकार आणि इतर, [१९८७] पुरवणी एस.सी.सी ४९७ मध्ये पारित केलेल्या या न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाचा आधार घेतला आहे.

१ एप्रिल १९८६ पासून उत्तरवादी वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना नियमित करण्याबाबत उच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्देशाचे आम्ही समर्थन करू शकत नाही. नियमितीकरणाच्या प्रक्रियेत नियमित नियुक्तीचा समावेश असतो जी विहित प्रक्रियेनुसारच केली जाऊ शकते. अपीलकर्ता-महामंडळाने केलेल्या नियमांचा विचार करता, वैद्यकीय अधिकारी पदावर नियमित नियुक्ती तेव्हाच होऊ शकते जेव्हा विधिवत गठित निवड समितीने अशा नियुक्तीसाठी योग्य व्यक्ती शोधून काढली आहे. डॉ. पी. संबाशिव राव हे १९७६ पासून कार्यरत असले तरी, निवड समितीने १९८१ मध्ये नियमित नियुक्तीसाठी त्यांचा विचार केला परंतु अशा नियमित नियुक्तीसाठी ते योग्य ठरले नाहीत. डॉ. जे. संजीवा कुमार आणि डॉ. एस. प्रसाद राव यांचा निवड समितीने नियमित नियुक्तीसाठी कधीच विचार केला नाही. तदर्थ तत्त्वावर नियुक्ती झाल्यानंतर त्यांची नियमित निवड झाली नाही, याचा

अर्थ १ एप्रिल, १९८६ पासून त्यांना नियमित करण्यासाठी ते हक्कदार आहेत, असा होत नाही. अपीलकर्ता-महामंडळाने विहित केलेल्या नियमांनुसार, वैद्यकीय अधिकारी पदावरील उत्तरवादी-वैद्यकीय अधिकाऱ्यांचा विचार करून ते विधिवत गठीत निवड समितीमार्फत नियुक्तीसाठी योग्य वाटल्यानंतरच त्यांना नियमित केले जाऊ शकते. उच्च न्यायालयाने नियमितीकरणाच्या दिलेल्या निर्देशामुळे वैद्यकीय अधिकारी पदावरील नियमित नियुक्तीच्या उद्देशाने निवड समितीमार्फत निवड करण्यासंदर्भातील नियमावलीतील अट संपुष्टात आली आहे. आमच्या मते हे अननुज्ञेय होते.

डॉ. ए. के. जैन आणि इतर विरुद्ध भारताचे संघराज्य आणि इतर (उपरोल्लेखित) मधील न्यायनिर्णय ज्याचा उत्तरवादी वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या वतीने आधार घेण्यात आला आहे त्या न्यायनिर्णयामुळे त्यांना कोणतीही मदत मिळत नाही. अशा परिस्थितीत असे निर्देश दिले जातात की, सहाय्यक वैद्यकीय अधिकारी/सहाय्यक विभागीय वैद्यकीय अधिकारी ज्यांना दिनांक १ ऑक्टोबर, १९८४ पर्यंत तदर्थ तत्वावर नियुक्त करण्यात आले होते त्यांचे नियमितीकरण हे १ ऑक्टोबर, १९८२ नंतरच्या कालावधी संदर्भात त्यांच्या कामाचे मूल्यमापन आणि त्यांची वर्तणूक या बाबतच्या गोपनीय अहवालाच्या आधारे केंद्रीय लोकसेवा आयोगासोबत सल्लामसलत करून करण्यात यावे. डॉ. एम. ए. हक आणि इतर विरुद्ध भारताचे संघराज्य आणि इतर, (१९९३) २ एस. सी. सी. २१३ ह्या प्रकरणामध्ये या न्यायालयाने सेवाप्रवेशासाठी लोकसेवा आयोगाला डावलून अमर्याद

अवैध गुप्त मार्ग उघडून देऊ शकणाऱ्या पद्धतीबाबत नापसंती व्यक्त केली आहे. त्यामुळे दिनांक १ एप्रिल, १९८६ पासून उत्तरवादी - वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना नियमित करण्याचे उच्च न्यायालयाने दिलेले निर्देश उचित ठरविता येत नाहीत. या प्रकरणात नियमितीकरणाच्या संदर्भात एवढेच निर्णय दिले जाऊ शकतात की वैद्यकीय अधिकारी या पदावर नियमित नियुक्तीकरण्या संदर्भात तयार केलेल्या नियमांनुसार उत्तरवादी - वैद्यकीय अधिकारी यांचा योग्य रीतीने गठीत केलेल्या निवड समितीने विचार करावा आणि त्याकरिता अपीलकर्ता - महामंडळाने एक निवड समिती स्थापन करावी.

परंतु, दिनांक १ एप्रिल, १९८६ पासून उत्तरवादी - वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना नियमित वेतन श्रेणीनुसार वेतन प्रदान करण्याबाबत उच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्देशात आम्ही कोणताही फेरफार करू इच्छित नाही.

अशा परिस्थितीत, दिनांक १ एप्रिल, १९८६ पासून उत्तरवादी - वैद्यकीय अधिकारी यांच्या सेवा नियमित करण्याबाबत उच्च न्यायालयाचे निर्देश रद्द करण्यात यावेत या विनंतीच्या मर्यादेपुरते ही अपिले मंजूर करण्यात येत आहेत. अपीलकर्ता - महामंडळास असे आदेश देण्यात येतात कि त्यांनी वैद्यकीय अधिकारी पदावर उत्तरवादी - वैद्यकिय अधिकाऱ्यांना नियमित करण्यासंदर्भात प्रकरणावर विचार करण्यासाठी संबंधित नियमानुसार एक निवड समिती स्थापन करावी. सदर निवड समिती नियमित तत्वावर वैद्यकिय अधिकाऱ्यांच्या नियुक्तीबाबत घालून दिलेले निकष लागू करून अशा

नियमितीकरणाबाबतचा उत्तरवादी - वैद्यकिय अधिकाऱ्यांच्या दाव्यावर विचार करील आणि ती, अपीलकर्ता - महामंडळासोबत तदर्थ तत्वावर काम करीत असताना उत्तरवादी - वैद्यकिय अधिकारी यांच्या काम बद्दलचा अभिलेख देखील विचारात घेईल. उत्तरवादी - वैद्यकिय अधिकारी यांनी नियमित नियुक्तिकरिता आवश्यक वयोमर्यादा ओलांडल्याचे आढळल्यास त्या संदर्भात शिथिलता देण्यात यावी. जेणेकरून त्यांचा नियमितीकरणासाठी विचार करता येईल. उत्तरवादी वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना नियमित करण्याच्या उद्देशाने निवड समितीमार्फत निवडीची ही प्रक्रिया हाती घेऊन तीन महिन्यांच्या कालावधीत पूर्ण करावी. खर्चाबाबत कोणतेही आदेश नाहीत.

आर.ए. अपील मंजूर .

<u>अस्वीकरण</u>

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x